

Teologiczne uzasadnienie wierności przymierzu Czasowniki *šāma* i *āšā* w tekstach prawniczych ST

Streszczenie

Plagi są wyrazem Bożej sprawiedliwości żądającej naprawienia skutków niegodziwości poprzez znoszenie coraz cięższych kar i działającej tak długo, jak trwa upór w postawie odrzucania Bożego prawa. Autor skupia się na ich całościowej prezentacji a z szerokiego wachlarza nieszczęść, Bóg ma do dyspozycji rozmaite, których może w ten czy inny sposób i w różnym czasie użyć. W intencji autora natchnionego podanie ich wszystkich ma zmusić członów wspólnoty wierzących do refleksji nad postępowaniem i w razie wystąpienia niektórych z kar szybko powrócić do wierności gwarantującej zesłanie Bożych błogosławieństw.

„Grzechy główne” w gminie korynckiej na podstawie 1 Kor 5-6

Streszczenie

W 1 Kor 5 n Paweł piętnuje główne wykroczenia moralne w gminie korynckiej. Są to kazirodztwo, szukanie sprawiedliwości przed trybunałami pogańskimi oraz swoboda obyczajów. Apostoł uzasadnia konieczność wykluczenia grzesznika ze wspólnoty wierzących przez analogię do kwasu symbolizującego zło i grzech, który był usuwany przed świętem Paschy. Święteczny charakter chrześcijaństwa zakłada zerwanie z grzechem. Wierzący są zobowiązani do postępowania według zasady wyższej sprawiedliwości z racji swego przeznaczenia do zbawienia. Argumentacja teologiczna zakazu rozpusty dotyczy włączenia człowieka w Chrystusa. Odtąd jest własnością Boga. Ciało chrześcijanina jako „świątynia Ducha Świętego” (6,19) jest przeznaczone do zmartwychwstania. Łącząc się z nierządnicą, człowiek jednocześnie wyklucza się z relacji z Bogiem.

Chromacjusz z Akwilei i Zenon z Werony o zmartwychwstaniu

Streszczenie

Artykuł jest poświęcony pismom na temat zmartwychwstania autorstwa dwu biskupów z północnej Italii, żyjących w IV wieku: Chromacjusza z Akwilei i Zenona z Werony. Chromacjusz, który naucza na w/w temat w kazaniach paschalnych, skupia się bardziej na już dokonanym zmartwychwstaniu Chrystusa

i jego dla nas dobrodziejstwie. Zenon natomiast, w mowach traktujących ściślej o zmartwychwstaniu, zajmuje się kwestią przyszłego zmartwychwstania ludzi oraz jakością ciała po wskrzeszeniu. Głównymi źródłami dla obu autorów jest Biblia oraz Ojcowie łacińscy. Ponadto u Zenona znajdujemy odwołania do Wergiliusza, które nie są wyłącznie zabiegiem retorycznym, lecz mają wagę argumentu. Obaj autorzy północnoitalscy posługują się obrazowym, żywym językiem, przy czym Zenon staranniej stosuje się do przepisów sztuki oratorskiej, realizując założenia tzw. stylu azjatyckiego.

Ks. Ignacy BOKWA

Studia Gnesnensia
Tom XXVI (2012) 69–87

Eschatologiczne perspektywy ludzkiej egzystencji jako paradygmat sensu

Streszczenie

Zagadnienie sensu nabrało szczególnego znaczenia w dobie nowoczesności, a zwłaszcza ponowoczesności, kiedy to został zanegowany ten sposób orzekania o rzeczywistości jako jedna z wielkich meta-opowieści (Jean-François Lyotard), narzucających rzeczywistości rodzaj jej zniekształcenia z racji pomijania jej bogactwa na rzecz upraszczających schematów. Niniejszy artykuł podejmuje problem spojrzenia na sens ludzkiej egzystencji w perspektywie eschatologii. Współczesna kultura promuje jednak eschatologię immanentną, ograniczającą sens ludzkiego życia do doczesności przy jednoczesnym zapoznaniu eschatologii przekraczającej granicę stworzoneości. Temat eschatologii zdaje się zawierać w sobie wręcz nieskończony potencjał dla paradygmatu sensu, jako że nakierowuje on ludzką egzystencję na Eschaton – tajemnicę żywego, trójosobowego Boga jako początek i cel wszelkiej rzeczywistości, zaś *par excellence* dotyczy to świadomego siebie ludzkiego bytu. W chrześcijańskiej teologii XX wieku wielkiego dzieła odnowy eschatologii dokonał szwajcarski teolog, Hans Urs von Balthasar (1905-1988), sugestywnie wykazując ograniczenia neoscholastycznej eschatologii, skupionej na reistycznie pojmowanych procesach i stanach, zaś zapominającej o samym centrum eschatologicznej rzeczywistości – o Boskim Eschatonie, pierwszej i najważniejszej „rzeczy ostatecznej” człowieka i świata. Stąd też problematyka eschatologiczna zostanie ukazana przez pryzmat teologicznych refleksji i propozycji tego wybitnego szwajcarskiego myśliciela i humanisty. Aby lepiej zrozumieć znaczenie jego myśli eschatologicznej, autor szkicuje najpierw współczesne pojęcie sensu, by następnie ukazać eschatologię Hansa Ursa von Balthasara w jej istotnych wymiarach: określeniu stanu eschatologii przedsoborowej, realizacji postulatów zamiany miejsc pomiędzy antropologią a teologią, pokazaniu człowieka i świata jako najpierw wychodzących z Boga, by dzięki dziełu zbawienia w Jezusie Chrystusie do Niego w pełni powrócić. Dopiero w tym kontekście można właściwie zrozumieć Balthasarowską koncepcję nadziei powszechnego zbawienia, nadającą nowy, ostateczny sens ludzkiej egzystencji.

Tajemnica Jezusa Chrystusa w wyznaniu wiary Soboru Konstantynopolskiego I Analiza symbolu nicejsko-konstantynopolskiego

Streszczenie

Po śmierci Atanazego, wielkiego obrońcy symbolu nicejskiego, dochodzi do głosu pokolenie ojców kapadockich, mających znaczący wkład w kształtowanie się chrystologicznego dogmatu. Negacja integralności człowieczeństwa Jezusa Chrystusa przez Apolinarego, biskupa Laodycei, doprowadza w II połowie IV wieku do kolejnego kryzysu w dziejach Kościoła. Heretycki nurt apolinaryzmu zostaje potępiony na Soborze Konstantynopolskim I, który odbył się w 381 roku z inicjatywy cesarza Teodozjusza jako synod biskupów wschodnich. Jest on drugim z soborów ekumenicznych w historii chrześcijaństwa. Niniejszy artykuł jest analizą wyznania wiary w Jezusa Chrystusa w symbolu nicejsko-konstantynopolskim, będącym owocem tego soboru. Chrystologiczne artykuły wiary koncentrują się najpierw na Jego boskiej tożsamości, pozostając w znacznej mierze powtórzeniem sformułowań symbolu nicejskiego. Następnie przybierają charakter bardziej soteriologiczny, zogniskowany wokół Jego zbawczej misji, Jego wcielenia i paschalnego misterium aż po paruzję, gdzie podkreśla się także prawdziwość Jego ludzkiej natury. Artykuł wiary „*przyjął ciało za sprawą Ducha Świętego z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem*” przeciwstawia się błędnej interpretacji Apolinarego, broniąc integralności człowieczeństwa wcielonemu Syna Bożego.

Człowiek wobec wyzwania kosmicznego

Streszczenie

Podstawą wszelkich rozważań o człowieku w kontekście przestrzeni kosmicznej jest niewątpliwie Wcielenie, dzięki któremu Bóg stał się człowiekiem, a Jego człowieczeństwo przyjęło cechy właściwe każdej ludzkiej naturze. W ten sposób osoba ludzka została wprowadzona w ruch oddziaływania pełni kosmicznej oraz uzyskała dyspozycję nadawania całemu stworzeniu wymiaru powszechnego zjednoczenia ze Stwórcą. Pragnienie nawiązania prawdziwych więzi z rzeczywistością kosmiczną staje się nieodłączną cechą naszego myślenia i postępowania. Jednym z ważnych czynników stymulujących proces „aktywności kosmicznej” jest brak harmonii między człowiekiem i światem. Człowiek ze względu na swój związek z naturą posiada zdolność przekraczania jej charakteru tymczasowego, a równocześnie odkrywania perspektywy przyszłego spełnienia.

Celebracja święta Ofiarowania Pańskiego dawniej i dziś

Streszczenie

Pierwsze świadectwo o celebracji święta Ofiarowania Pańskiego pochodzi z IV w. od pątniczki Egerii. Obchodzono je w Jerozolimie 14 lutego z wielką radością. Specyfiką liturgii były okolicznościowe kazania i procesja. W Rzymie święto wprowadza się od VII w. i obchodzi w dniu 2 lutego. Ważnym elementem w liturgii rzymskiej jest procesja ze świecami. Liczne modlitwy wskazują, że świece odpędzają szatana, przybliżają Boże łaski, służą zdrowiu duszy i ciała, rozpalają miłość, pomagają w oświecaniu serc światłem Ducha Świętego, w uwalnianiu od grzechów i osiągnięciu zbawienia. W średniowieczu zaczęto podawać je umierającym i zapalać podczas burzy i epidemii. Ich symbolika koncentruje się przede wszystkim na osobie Chrystusa.

Od VII w. do 1969 r. było to święto o charakterze maryjnym, zaś w Mszałe Pawła VI stało się świętem Pańskim, złączonym z uproszczonym obrzędem błogosławieństwa świec i z procesją lub uroczystym wejściem.

Ks. Waldemar SZCZERBIŃSKI

Studia Gnesnensia
Tom XXVI (2012) 149–159

Antisemitism in Poland from a non-Jewish perspective

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest problem obcości Żydów wśród innych społeczności zarówno w przeszłości jak i w czasach współczesnych. Na skutek rozproszenia Żydów wśród innych narodów pojawiały się napięcia, które uwarunkowane były sprawami ekonomicznymi, politycznymi, społecznymi, obyczajowymi, narodowymi oraz religijnymi. W przeszłości żydzi i chrześcijanie w Polsce żyli ze sobą, wbrew sobie, ale też ze sobą i obok siebie. Wyłoniły się formy odniesienia nie-Żydów do Żydów, które określamy mianem antysemityzmu, antyjudajizmu, antyżydowskości oraz antysyjonizmu. Wszystkie wymienione fenomeny mają wspólny fundament: taka była cena zbudowania, ustrzeżenia, zachowania i rozwijania własnej tożsamości w obcym środowisku. Zjawiska te jednak różnią się między sobą w sposób istotny, o czym na ogół się zapomina. Nieuzasadnione jest zatem ich utożsamianie lub określanie ich wszystkich antysemityzmem. W prezentacji chodzi przede wszystkim o charakterystykę powyższych postaw, ze szczególnym uwzględnieniem podobieństw i różnic, co ma wpływ na ich zrozumienie i ocenę.

Maryja – Przewodniczka ogłoszonego przez Benedykta XVI Roku Wiary

Streszczenie

Głównym celem Roku Wiary, trwającego od 11 października 2012 do 24 listopada 2013 roku, jest ukazanie Kościołowi jej mocy i piękna. Ma on na nowo zyskać wyraźną jej świadomość, by ją ożywić, oczyścić i wyznać, a także w dobie nowej ewangelizacji odnaleźć zapał do jej przekazywania. Powyższe aspekty znalazły doskonałe urzeczywistnienie w wierze Maryi. Warto zatem w Roku Wiary wejść do Jej szkoły, by uczyć się żyć wiarą, w niej wzrastać i przekazywać ją innym. Artykuł wskazuje w czterech punktach w jakim sensie Maryja może być Przewodniczką Roku Wiary. Po pierwsze, scena zwiastowania ukazuje Ją jak przez dane Bogu *fiat* weszła w Jego zbawczy zamysł i całkowicie Mu zawierzyła. Po drugie, wiara była wierną towarzyszką Jej życia; w wierze uczestniczyła w zbawczych tajemnicach Jezusa. Po trzecie, wiara wzbudzała w Niej miłość do Boga i ludzi. Dzięki temu jest wzorem miłości służebnej. Po czwarte, Maryja, jako Matka Kościoła, podtrzymuje naszą wiarę i troszczy się o jej wzrost. Możemy zawierzyć Jej macierzyńskiej opiece ten czas łaski, jakim jest Rok Wiary. To, co się przydarzyło Maryi, może na nowo – za Jej wzorem i wsparciem – dokonać się w każdym z nas. Oznacza to, że sprawdzianem autentyczności naszej wiary jest porównywanie z wiarą Maryi. Z tej racji przysługuje Jej nie tylko tytuł *blogosławiona*, ale też *sprowadzająca blogosławieństwo*.

Ks. Wiesław ŁUŻYŃSKI

Studia Gnesnensia
Tom XXVI (2012) 187–199

Chrześcijańska inspiracja w życiu społecznym Refleksje na podstawie encykliki *Caritas in veritate*

Streszczenie

Benedykt XVI zwraca uwagę na społeczne znaczenie chrześcijaństwa. Kluczowe znaczenie ma kwestia antropologiczna. Chrześcijaństwo wiąże godność człowieka z otwarciem na Boga powołującego go do nieustannego rozwoju. Miłość jest siłą napędową do realizacji sprawiedliwości społecznej oraz troski o dobro wspólne. Papież akcentuje integralność rozwoju człowieka, którego przebieg jest prawdziwy, kiedy obejmuje zarówno wartości materialne, jak i duchowe, i dotyczy wszystkich członków społeczeństwa. Wreszcie wolnemu rynkowi chrześcijaństwo oferuje wzajemne zaufanie między uczestnikami życia gospodarczego oraz sieć relacji społecznych, czyli tzw. kapitał społeczny. Odpowiedzialne rozwiązywanie problemów ekologicznych jest możliwe pod warunkiem zachowania „ekologii ludzkiej”. Również takie procesy, jak globalizacja i związany z nią paradoks zbliżania się oraz oddalania się od siebie ludzi, mogą zostać dobrze ukierunkowane dzięki chrześcijaństwu, które łączy ludzi, przypominając, że są braćmi i siostrami – dziećmi jednego Boga.

Chwała Boża jako cel stworzenia w interpretacji personalistycznej

Streszczenie

Problematyka chwały Bożej jako celu stworzenia odgrywa ważną rolę w chrześcijańskiej wizji świata i kształtowaniu ludzkiego życia dlatego wymaga gruntownej analizy teologicznej oraz takiej prezentacji wspólnocie wierzących, by stanowiła istotny element tożsamości eklezjalnej. Artykuł koncentruje się na analizie chwały Bożej jako celu stworzenia w interpretacji personalistycznej. Podjęty temat został przedstawiony w trzech punktach: 1) pytanie o cel stworzenia świata, 2) personalistyczne rozumienie chwały Bożej i 3) Chrystus jako Chwała stworzenia.

Tajemnica Zmartwychwstania Chrystusa i nowe życie wierzących w homiliach paschalnych Benedykta XVI

Streszczenie

Zmartwychwstanie to centralne wydarzenie całej historii zbawienia, historii człowieka a także wszechświata. Benedykt XVI w swoich homiliach paschalnych z właściwą sobie przenikliwością, precyzją i jasnością, podejmuje się zadania, aby wyjaśnić tę wielką tajemnicę wiary. Tematem niniejszego artykułu jest ukazanie relacji pomiędzy zmartwychwstaniem Jezusa Chrystusa a zmartwychwstaniem i nowym życiem chrześcijan. Ojciec św. w swoich homiliach ukazuje, czym jest historyczne wydarzenie zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, jego istota oraz znaczenie dla człowieka i świata. Wyjaśnia, co dokonuje się w ochrzczonej osobie, jaka nowa jakość życia została mu podarowana i jaki sposób egzystencji z tego obdarowania wynika. Papież czyni to w sposób kerygmaticzny i egzystencjalny, nawiązując do tekstów biblijnych i patrystycznych oraz licznych znaków liturgicznych i symboli z liturgii paschalnej.

**Rozłączność substancji i przypadłości chleba
jako klucz do interpretacji Eucharystii
Opinia Kartezjusza na temat Misterium eucharystycznego**

Streszczenie

Zmiany zachodzące w filozofii nowożytnej odbiły się echem także w teologii. Nowe próby opisywania i wyjaśniania świata zachęcały do podjęcia dyskusji z dogmatami Kościoła zdefiniowanymi przy pomocy scholastycznych pojęć. W szczególności sposób pojęcia te ukształtowały teologię Eucharystii, czyniąc z niej wielką tajemnicę. Kartezjusz, który chciał stworzyć nową sumę filozoficzną podejmuje próbę wyjaśnienia Eucharystii przy zastosowaniu swoich metod i założeń filozoficznych. W wielu miejscach doktryna eucharystyczna powraca w pismach francuskiego myśliciela, a ich kulminacją jest list do ojca Meslanda z lutego 1645 r. Niniejszy artykuł przedstawia i analizuje ten list poddając ocenie jego wkład w rozumienie największej tajemnicy wiary – sakramentalnej obecności Chrystusa Pana.

Rezydencje prymasowskie

Streszczenie

Badania nad rezydencjami biskupów diecezjalnych cieszyły się od dawna zainteresowaniem historyków sztuki i archeologów, ale ich wysiłek koncentrował się wokół poszczególnych obiektów czy grupy rezydencji na określonym terenie. Monografia E. Kubiak o siedzibach biskupów wrocławskich (2010) wniosła nową perspektywę badawczą, temat bowiem obejmuje wszystkie rezydencje. Podobny cel przyświecał autorowi niniejszego opracowania, który na obecnym etapie badań przybliży wszystkie rezydencje arcybiskupów gnieźnieńskich, prymasów Polski. Zakres merytoryczny obejmuje zamki obronne, pałace i dwory. Z dawnej infrastruktury zachowało się do naszych czasów niewiele obiektów: pałac warszawski zniszczony w czasie II wojny światowej i odbudowany w latach 1949-1951, pałac w Skierniewicach, Kamienica Prymasowska w Krakowie nie przypominająca dawnej świetności pałacu prymasowskiego i zamek w Uniejowie. Żaden obiekt nie należy do Kościoła.

Polskie życie teatralne w Prusach Zachodnich w latach 1850-1890 w świetle pomorskiej prasy polskiej

Streszczenie

Niniejszy artykuł poświęcony został tematyce polskiego życia teatralnego w Prusach Zachodnich w latach 1850-1890 mającej odzwierciedlenie w prasie polskiej wspomnianych terenów.

W artykule autor scharakteryzował polskie życie teatralne w oparciu o materiały zamieszczone w takich rocznikach prasy polskiej jak: „Biedaczek”, „Nadwiślanin”, „Przyjaciół Ludu”, „Gazeta Toruńska”, „Piaś”, „Pielgrzym”, „Przyjaciół”. Artykuł ten stanowi próbę przybliżenia i usystematyzowania tematyki dotyczącej polskiego ruchu teatralnego.

W omawianym okresie życie teatralne najbardziej rozwijało się w takich miastach jak: Gdańsk, Sopot, Toruń, Elbląg, Grudziądz, Chełmno.

Tematyka dotycząca polskiego ruchu teatralnego na łamach prasy polskiej pomorskiej w początkowym okresie od 1850 roku zamieszczana była stosunkowo rzadko. Podobnie jak w przypadku koncertów muzycznych spotykamy się tu sporadycznie z ogłoszeniami dotyczącymi mających się odbyć przedstawień teatralnych. Najobszerniej z pism polskich Prus Zachodnich omawianego okresu tematykę dotyczącą działalności polskiego ruchu teatralnego w Prusach Zachodnich podejmowała na swoich łamach „Gazeta Toruńska”.

Wspomniana tematyka była stosunkowo sporadycznie zamieszczana na łamach pism: „Biedaczka”, „Nadwiślanina” i „Przyjaciół Ludu”. Pismo „Pielgrzym” jak i „Przyjaciół” wspomnianą tematykę teatralną prezentowały sporadycznie na swoich łamach.